

Galasi Péter

Munkanélküliek álláskeresési magatartása

A tanulmány a magyar munkanélküliek álláskeresési magatartását elemzi a magyar háztartáspanel adataira támaszkodva. Először megvizsgálja a munkanélküliek jövedelmeinek a rezervációs bérré (elfogadási bérküszöb), majd az álláskeresés intenzitására gyakorolt hatását, végül a rezervációs bér és a keresési intenzitás, valamint a jövedelmek elhelyezkedési esélyekkel kapcsolatos szerepét.

Az eredmények arra utalnak, hogy a munkanélküli-segély és az egyéb nem munkából származó jövedelem emeli a munkanélküliek rezervációs bérét, ami kedvezőtlenül befolyásolhatja elhelyezkedési esélyeiket. Ezt azonban ellensúlyozhatja a munkanélküli-segélynek a keresési intenzitásra gyakorolt hatása; magasabb segélyek ugyanis intenzívebb álláskereséssel járnak együtt. Megállapíthatjuk továbbá, hogy magasabb rezervációs bér mellett az elhelyezkedési esélyek csökkennek, az intenzívebb keresés eredményeként viszont nőnek, ugyanakkor mind a munkanélküli-segély, mind az egyéb, nem munkából származó jövedelem emelkedése javítja az újraelhelyezkedés valószínűségét.

Foglalkoztatáspolitikai szempontból két következtetést vonhatunk le: 1. mivel bőkezűbb segélyezés mellett az elhelyezkedési esélyek javulnak, magasabb segély csökkentheti a munkanélküliség nettó költségét, 2. mivel az egyéb, nem munkából származó jövedelem hatása ugyancsak pozitív, a segélyrendszer működéskéértékéhez a munkanélküli egyének háztartásainak jövedelmét is ismernünk kell. *

Magyarországon a nyílt és tömeges munkanélküliség nagyjából az elmúlt fél évtizedben jelent meg. A közelmúltban a munkanélküliek viselkedésével, állásvesztési, illetve újraelhelyezkedési esélyeivel, a munkanélküli-segélyrendszer elhelyezkedést ösztönző/fékező hatásaival számos munka foglalkozott (Ábrahám–Kertesi [1996], Fazekas–Frey–Tímár [1995], Kertesi [1994], Köllő–Lázár–Nagy–Székely [1995], Köllő–Nagy [1995], Micklewright–Nagy [1994a], [1994b], [1995a], [1995b]). Jelen tanulmány – újabb szempontok felvetésével és egy ez idáig nem használt adatbázison – az e kérdéskörrel kapcsolatos kutatási eredményeket kívánja részben kiegészíteni, részben módosítani.

Az elemzés elméleti kerete az úgynevezett álláskeresési modellcsalád, s ezen belül a keresési intenzitást endogén változónak tekintő elméleti álláskeresési modelltípus (lásd Barron–Mellow [1979], Devine–Kiefer [1991], Tannery [1983], Wadsworth [1991]). E modellek többnyire az elhelyezkedési esélyeket vizsgálják. A legegyszerűbb változatban az elhelyezkedési valószínűséget két tényező határozza meg: az elfogadható állás(bér-)ajánlat beérkezésének a valószínűsége, ami adott béreloszlás mellett a rezervációs bér függvé-

* A szerző köszönetet mond John Micklewrightnak tanácsaiért.

nye, valamint az állásajánlatok beérkezésének üteme, amit az álláskereső intenzitása határoz meg. Az adott feltételek mellett hasznosságmaximalizáló egyének döntenek arról, hogy – az álláskereső költségeinek és az újraelhelyezkedés várható hasznának függvényében – adott bérajánlat-eloszlás mellett mekkora a számukra még elfogadható ajánlati bér (rezervációs bér), valamint arról, hogy mekkora intenzitással (erőfeszítéssel, erőbedobással, mennyire hatékony keresési módszerek segítségével) keresnek állást. A kérdés három elemét: a rezervációs bért, az álláskereső intenzitását és az újraelhelyezkedési esélyeket, illetve a munkanélküli-segélynek e három tényezőre gyakorolt hatását vesszük szemügyre a magyar háztartáspanel adataira támaszkodva. Mind a rezervációs bért (Köllő János magyarításában: elfogadási bérkülöböt), mind a keresés intenzitását befolyásolja a munkanélküliek munkanélküliként élvezett jövedelme, és mindhárom változó hat az újraelhelyezkedési esélyekre.

Háromféle egyenlet becslésére kerül tehát sor: a rezervációs bér, a keresési intenzitás, valamint az újraelhelyezkedési esély becslésére teszünk kísérletet. Az első két egyenletben elsősorban a munkanélküli-segély, illetve az egyéb nem munkából származó jövedelmek hatására koncentrálnak, a harmadik esetben mind a rezervációs bér és a keresési intenzitás, mind a munkanélküliség idején élvezett jövedelmek hatását vizsgáljuk. Mindhárom függő változó alakulását befolyásolhatja a munkanélküliként eltöltött idő hossza, ezért kulcsváltozóként az aktuális munkanélküliség hosszát is minden egyenletben szerepeltetjük. Az elemzés újdonsága, hogy magyar adatokon először kerül sor a rezervációs bér és a keresési intenzitást meghatározó tényezők, valamint a rezervációs bér és a keresési intenzitás elhelyezkedési valószínűsége gyakorolt hatásának vizsgálatára. Továbbá: a magyar munkanélküliek elhelyezkedési valószínűségeinek és a munkanélküli-segélynek az összefüggéseivel foglalkozó munkák a regisztrált munkanélküliek mintáit használták. Itt viszont nem regisztrált munkanélküliek is szerepelnek. Ez magyarázhatja, hogy az itt közölt és a korábbi elemzések eredményei – amint erre a későbbiekben utalunk – nem teljesen csengenek egybe. Végül még egy megjegyzés: ismereteim szerint a szakirodalomban a keresési probléma felsorolt elemeinek együttes empirikus becslésére eddig még nem került sor.

A következő részben az adatbázisról és a becslési eljárásokról lesz szó. Ezt követően a becslések eredményeit, valamint következtetéseinket foglaljuk össze.

Az adatbázis és a becslési eljárások

Az adatok a magyar háztartáspanel első négy hullámából származnak, a négy hullám együttes mintáját használjuk. Ezeket a felvételeket a magyar háztartásokra reprezentatív mintán végezték, s a háztartások 1992–1995. évi márciusi állapotáról tartalmaznak információkat. Egy-egy éves minta mintegy 2000 háztartás adatairól ad tájékoztatást. Minden 15 évesnél idősebb háztartástagot megkérdeznek, s ennek alapján egyéni rekordokat állítanak össze. Ezekből az egyéni rekordokból dolgozunk. Az egyének közül azokat vontuk be az elemzésbe, akik az ILO/OECD-kritériumok alapján munkanélkülinek minősülnek.

A rezervációsbér- és a keresésiintenzitás-egyenleteket a négy hullám együttes munkanélküli-mintáján becsljük. A minták összegzése kizárja időbeli változások elemzését, ugyanakkor a mintanagyság növelése révén feltehetően javul a becslés pontossága (1005 eset). A $t+1$ -edik év (1993, 1994, 1995) márciusában megfigyelt elhelyezkedési valószínűségeket a t -edik év (1992, 1993, 1994) márciusában megfigyelt munkanélküliek a t -edik év márciusában megfigyelt jellemzőinek segítségével jelezzük előre (630 eset). A becslés értelmezéséhez ezért azt kell feltenni, hogy a két időpont között az egyének munkaerő-piaci státusa legfeljebb egyszer változott, és hogy relatív jövedelmi pozíciójuk

mindvégig azonos maradt. A rezervációs bér és a keresési intenzitás alakulását minde-
nekelőtt a munkanélküli-segély és az egyéb, nem munkából származó jövedelem függvé-
nyében vizsgáljuk – az elhelyezkedési valószínűségek esetében először a rezervációs bér
és a keresési intenzitás, másodsor a munkanélküli-segély és a nem munkából származó
jövedelem hatását elemezzük.

A rezervációs béreket a legkisebb négyzetek módszere segítségével, a keresési intenzi-
tást, valamint az újraelhelyezkedési esélyeket logittal becsljük.

A munkanélküliek jövedelmei többféleképpen specifikálhatók. Itt – egyéb lehetőségek
kipróbálása után – a rezervációs bér, a munkanélküli-segély, valamint a nem munkából
származó jövedelmek piaci bérral elosztott hányadosait használjuk.¹ E megoldás alkalmazása azt a feltevést hordozza magában, hogy 1. a munkanélküli különbséget tesz a saját jogon élvezett, valamint a többi háztartástaghoz, illetve a háztartáshoz mint egész-
hez befolyó jövedelmek között, 2. az elhelyezkedés esetén várható esetleges jövedelem-
nyereséget a segély elhelyezkedéskor bekövetkező megszűnéséből származó jövedelem-
veszteséggel veti össze. Az elhelyezkedés esetén várható piaci bér persze nem figyelhető
meg. Ezt a változót az aktuálisan foglalkoztatottakra becsült béregyenletek segítségével
állítottuk elő, és úgy értelmezzük mint a várható bérájánlat-eloszlás átlagos értékét.² Itt
feltesszük, hogy a munkanélküli elhelyezkedés esetén átlagosan alacsonyabb bérré számíthat,
mint egy ugyanolyan jellemzőkkel rendelkező foglalkoztatott,³ s az ebből adódó
esetleges szelektációs torzítás kiküszöbölésére a bérbeszámításkor, illetve a béregyenlet
becslésekor Heckman kétlépcsős eljárását alkalmazzuk (Heckman [1979]).⁴

Az egyenleteket az összmintára, valamint férfiakra és nőkre is megbecsljük. A poten-
ciális magyarázóváltozók közül ismerjük a munkanélküliség hosszát. A rezervációs bé-
rek⁵ alakulásában általában kimutatható hosszfüggés, továbbá szokásos eredmény az is,
hogy a tartós munkanélküliség megváltoztatja a munkanélküliek viselkedését, ezért a
munkanélküliség hosszát dichotóm változók formájában beillesztettük az egyenletekbe.
Minden jövedelemváltozó nettó és havi. Rezervációs bérnek tekintettük azt a legalacso-
nyabb bért, ami mellett a munkanélküliek hajlandók munkát vállalni. A munkanélküli-
segélyek a biztosítási jellegű járadék mellett a pályakezdők segélyét és a normál járadék
lejártá után kapható jövedelemplótló támogatást is tartalmazzák. A nem munkából szár-
mazó jövedelemen a háztartás bármely tagjának, illetve a háztartásnak mint egésznek a
rendelkezésére álló összes jövedelmét értjük. A keresési intenzitását – az irodalomban
szokásos eljárást követve (Holzer [1988], Wadsworth [1991]) – az álláskeresőkor hasz-
nált keresési módszerek számával közelítettük. A kérdőívben az egyének legfeljebb há-
rom keresési módszert jelölhettek meg. A keresési intenzitás egyenletében ennek az 1, 2,
3 értéket felvevő változónak a dichotomizált alakját használtuk. Zérus értéket kaptak
azok a munkanélküliek, akik legfeljebb egy, 1-est pedig azok, akik ennél több keresési
módszerrel jellemezhetőek. Az elhelyezkedési valószínűség becslésekor viszont a mód-
szerek számával dolgoztunk.

Az egyéb magyarázó változók közül a végső egyenletekben csak azokat használjuk,
amelyek legalább egyetlen esetben legalább $p=0,1$ szinten szignifikánsak.

¹ A különböző specifikációkat részletesen tárgyalja Atkinson–Micklewright [1985].

² Feldstein–Potreba [1984] amellett érvel, hogy a beszámított bérek helyett inkább a munkanélküli foglal-
koztatottként kapott utolsó bérének bérinflációval indexelt értékét kellene használni. A rezervációs bérral
foglalkozó korai irodalom ugyancsak ezt a bért használja jövedelemhányadok előállítására (lásd Kaspers
[1967] vagy Barnes [1975]). Mintánk ezt a megoldást csak korlátozottan teszi lehetővé, mert csak a megkér-
dezés időpontjában egy évnél nem régebben munkanélküli és korábban foglalkoztatott egyénekre rendel-
kezőnk ilyen adattal.

³ Lásd Greenwald [1986] és Gibbons–Katz [1991].

⁴ A béregyenleteket a Függelékben közöljük.

⁵ Például Kiefer–Neumann [1979] és Classen [1979].

Eredmények

Rezervációs bér, munkanélküli-segély és nem munkából származó jövedelem

A végső egyenletben a kulcsváltozók mellett az iskolai végzettség és az életkor szerepel. A legtöbb elméleti álláskeresési modellben mindkét jövedelemváltozó előjele pozitív, mert a munkanélküli a jövedelem emelkedése következtében egyre „válogatósabb” lesz, ugyanis adott bérajánlat-eloszlás, tehát elhelyezkedéssel járó nyereség mellett az álláskeresés költsége csökken. Azokban a modellekben, ahol a segély korlátozott időtartamú, a segélyhatás negatív is lehet, mert a magasabb segély növeli a munkanélküli-járadékban nem részesülők és/vagy a segélyjogosultság lejártá közelében lévő munkanélküliek számára az újraelhelyezkedés értékét (lásd például: *Barron-Gilley* [1979], *Burdett* [1979]). A munkanélküliség hossza emelheti, csökkentheti vagy változatlanul hagyhatja a rezervációs bért, továbbá nem lineáris összefüggés is előfordulhat. Tekintettel az utóbbi lehetőségére, a munkanélküliség hossza dichotóm változók formájában szerepel.

A mintában meglepően magas az átlagos rezervációsbérhányad (mind a nők, mind a férfiak esetében egyaránt 1,8 körüli). Minthogy a nevezőben szereplő piaci bér becslött érték, elképzelhető, hogy alábecsültük a munkanélküliek várható bérajánlatainak átlagát. Az is lehetséges azonban, hogy információs problémáról van szó, azaz arról, hogy számos munkanélküli szisztematikusan túlbecsüli várható bérajánlatait, és ezért magasabb rezervációs bért állapít meg, mint amihez korrekt bérajánlatbecslés mellett ragaszkodna. A bérekkel kapcsolatos információk minőségének közelítése céljából az egyenletek az iskolai végzettség változóját is tartalmazzák. Feltehetjük, hogy magasabb iskolai végzettség jobb minőségű bérajánlat-információval jár együtt, s ekkor az iskolai végzettség esetében negatív előjelet várunk.

Az életkor és a rezervációs bér között kétféle összefüggés létezhet: egy munkaerő-piaci gyakorlattal és egy aktív életciklussal kapcsolatba hozható hatás. Az életkor előrehaladtával a munkavállalók többnyire egyre gyakorlottabbak lesznek, illetve a munka közben szerzett emberi tőkájuk gyarapszik. Ennélfogva az idősebb munkavállalók rezervációs bére magasabb lehet, mint az egyébként minden tekintetben azonos tulajdonságokkal rendelkező fiatalabb munkavállalóké. Ebben az esetben az életkor hatása pozitív. Másfelől viszont, minél idősebb a munkavállaló, annál közelebb van aktív életpályája végéhez, és ezért életpálya-keresete egyre alacsonyabb. Emiatt számára érdemesebb alacsonyabb rezervációs bérral megrövidíteni a munkanélküli-állapot hosszát, mint egy fiatalabb munkavállaló számára. Ez viszont azt jelenti, hogy a rezervációs bér az életkor csökkenő függvénye. Csak empirikusan dönthető el, hogy a két hatás közül melyik erőteljesebb. Ha a munkaerő-piaci gyakorlaté, akkor az életkor változó együttthatójának előjele pozitív, ha az életpályáé, akkor negatív lesz.

Végül megjegyezzük, hogy az egyének körülbelül 16 százalékánál a rezervációs bér hiányzik.

A becslés eredményeit az *I. táblázat* tartalmazza.⁶ Először: minden egyenletben mindkét jövedelemváltozóra szignifikáns és pozitív paraméterbecslést kaptunk. Ez egybevág a standard álláskeresési modellek előrejelzéseivel: magasabb segély és egyéb jövedelem mellett a rezervációs bér magasabb lesz. A jövedelmek újraelhelyezkedést fékező hatása nyilvánvaló,

⁶ Az empirikus munkagazdaságtani és ezen belül az álláskeresési modellekben kevésbé jártas, de hasonló becslései módszerekkel dolgozó, illetve e módszerek iránt fogékony olvasók számára talán meglepetés, hogy az itt bemutatott modellek illeszkedése igen gyenge. Számukra jegyezzük meg, hogy az esetleg jobb minőségű adatbázissal és/vagy nagyobb mintákkal dolgozó munkák – köztük a cikkben idézett tanulmányok is – hasonló illeszkedéseket produkálnak. Azt mondhatjuk, hogy az itt közölt modellek magyarázó ereje nem rosszabb, mint más álláskeresési modelleké.

hiszen minél magasabb a rezervációs bér, annál kisebb a valószínűsége annak, hogy adott bérájanlat-eloszlás mellett a munkanélküli elhelyezkedik, csökken ugyanis az elfogadható bérájanlatok beérkezésének a valószínűsége. Azt is látjuk, hogy ebben a tekintetben a férfiak és a nők nem nagyon különböznek egymástól, noha a férfiak esetében a rezervációs bér segélyrugalmassága valamivel nagyobb. Az összminta és a nők esetében a 0–3 hónap közötti munkanélküliségi időtartam változójának előjele pozitív és szignifikáns, némi jel mutat tehát arra, hogy a munkanélküliség kezdetén az egyének magasabb összegben állapítják meg a még elfogadható bérek összegét, mint később. Az iskolai végzettség emelkedésével a rezervációs bér mindhárom egyenletben csökken, vagyis a magasabb iskolai végzettségű munkanélküliek jobb minőségű információval rendelkeznek a bérájanlatokról, s ezért kevésbé becsülik túl elhelyezkedéskor várható bérüket. Végül a kor mindhárom egyenletben szignifikáns és negatív, vagyis az életciklus-jövedelem hatása az erőteljesebb.

1. táblázat
A rezervációs bért meghatározó tényezők

Változó	Összminta	Nők	Férfiak
C	2,251911 ***	2,409068 ***	3,661499 ***
Jövedelempótlási hányad	0,291862 ***	0,2215797 **	0,336280 ***
Nem munkából származó jövedelem	0,002213 ***	0,001786 **	0,002236 **
Időtartam			
0–3 hónap	0,154081 *	0,241796 **	0,113253
7–12 hónap	-0,040425	0,072976	-0,109492
12+ hónap	0,003160	0,002377	0,004547
Iskolai végzettség	-0,057012 ***	-0,061772 ***	-0,055128 **
Kor	-0,004956 *	-0,006747 *	-0,154606 **
Kor ²			0,004608 **
Kor ³ /10			-0,000436 **
N	839	298	541
Küigazított R ²	0,081	0,107	0,072
F-statisztika	11,50031 ***	6,099145 ***	5,644085 ***

Megjegyzések: OLS White-féle, a reziduomok heteroszkedaszticitását figyelembe vevő esztimátorral; függő változó: rezervációs bér/piaci bér; jövedelempótlási hányad: segély/piaci bér; nem munkából származó jövedelem: nem munkából származó jövedelem/piaci bér; kihagyott változó: 4–6 hónap; *** $p=0,01$ szinten szignifikáns, ** $p=0,05$ szinten szignifikáns, * $p=0,1$ szinten szignifikáns.

Keresési intenzitás, munkanélküli-segély és nem munkából származó jövedelem

A keresési intenzitást a már említett dichotóm változóval közelítjük. Feltesszük, hogy megfelelően tükrözi a keresésre fordított időt és pénzt. Ugyanazok a magyarázó változók szerepelnek, mint az előző egyenletben. A jövedelmek hatása pozitív és negatív is lehet attól függően, hogy a munkanélküli hogyan használja fel jövedelmét. Ha jövedelmének legalább egy részét magára a keresésre költi, akkor magasabb jövedelem intenzívebb keresést eredményez (lásd *Barron–Mellow* [1979], *Devine–Kiefer* [1991], *Tannery* [1983], *Wadsworth* [1991]). Az iskolai végzettséget az egyének keresési hatékonyságát jelző változónak tekintjük. Feltételezzük, hogy a magasabb iskolai végzettségűek keresési tevékenysége hatékonyabb. Adott várható bérek, valamint alacsonyabb időben és pénzben mérhető költségek mellett képesek keresni, vagyis *ceteris paribus* több keresési módszert használnak. Ekkor a keresési intenzitás az iskolai végzettség növekvő függvénye. Az életkort az előző egyenlet

esetében megfogalmazott módon értelmezhetjük. Egyrészt, magasabb életkor hosszabb munkaerő-piaci gyakorlatot jelent, az idősebbeknek tehát érdemes nagyobb intenzitással keresniük, hiszen az elhelyezkedésből származó bérben kifejezett nyereség magasabb. Másrészt viszont az idősebbek aktív életpályája várhatóan rövidebb, tehát életpálya-keresetben mérve a keresésből származó nyereség alacsonyabb, s ezért kevésbé intenzíven keresnek munkát. Ha az első hatás erősebb, akkor az életkor és a keresés intenzitása között pozitív, ha a második dominál, akkor negatív összefüggés lesz kimutatható. A munkanélküliség hosszáról is ugyanazt mondhatnánk el, mint az előző egyenlet kapcsán.

Az eredmények a 2. táblázatban láthatók.

2. táblázat
A keresés intenzitását meghatározó tényezők

Változó	Összminta	Nők	Férfiak
C	-1,053828 ***	0,077214	-1,674294 **
Jövedelempótlási hányad	0,233904 **	-0,093240	0,400029 **
Nem munkából származó jövedelem	-0,000560	-0,003484	0,000857
Időtartam			
0–3 hónap	0,377463 *	0,286588	0,466236 *
7–12 hónap	0,194601	0,218533	0,164002 ***
12+ hónap	0,014373 **	0,000973	0,024832 ***
Iskolai végzettség	0,089924 **	0,079024 *	0,098433
Kor	-0,017625 ***	-0,032614 ***	-0,010730
N	1000	358	642
Pseudo R^2	0,028	0,054	0,031
χ^2	38,62919 ***	26,49805 ***	26,89876 ***

Megjegyzések: Logitok; függő változó: a keresés intenzitása; jövedelempótlási hányad: munkanélküli-segély/piaci bér; nem munkából származó jövedelem: nem munkából származó jövedelem/piaci bér; *** $p=0,01$ szinten szignifikáns, ** $p=0,05$ szinten szignifikáns, * $p=0,1$ szinten szignifikáns.

A segélyhatás szignifikáns és pozitív az összminta és a férfiak egyenletében, vagyis magasabb segély a férfiakat intenzívebb keresésre ösztönzi. A nem munkából származó jövedelem nincs hatással arra, mekkora intenzitással keres állást a munkanélküli. A nők esetében a munkanélküliség időtartama sem befolyásolja a keresés intenzitását, a férfiakéban viszont azt látjuk, hogy a rövid (0–3 hónap), és az egy évnél hosszabb ideje munkanélküli férfiak intenzívebben keresnek állást. Magasabb iskolai végzettség mellett a keresés intenzívebb, tehát az iskolázottabb munkanélküli hatékonyabban használja fel a keresési technológiákat. Az idősebb nők kevésbé intenzíven keresnek, náluk tehát az életpálya-kereset hatása erőteljesebb. A munkanélküli-segély keresést ösztönző vagy fékező hatásáról azt mondhatjuk, hogy a férfiak (és az többség) a segélynövekményt legalább részben álláskeresésre költik, így magasabb segélyek inkább javítják, mint rontják az elhelyezkedési esélyeket, hiszen intenzívebb keresés mellett adott időszak alatt nagyobb a bérajánlatok beérkezésének a valószínűsége.

Az elhelyezkedést befolyásoló tényezők

Utolsó kérdésünk a munkanélküliek elhelyezkedését meghatározó tényezők elemzése. Logit becslőfüggvényt használunk, és két munkaerő-piaci állapotot különböztetünk meg [elhelyezkedett (1) és nem helyezkedett el (0)]. A problémát kétféleképpen vizsgáljuk.

Először a keresési intenzitás és a rezervációs bér elhelyezkedési esélyekre gyakorolt hatását, majd a munkanélküli-segély és az egyéb nem munkából származó jövedelem szerepét vesszük szemügyre.

A jövedelmek mellett az egyenletek a munkanélküliség időtartamát (kihagyott kategória: 4–12 hónap), egy dichotóm életkorváltozót (50 évesnél idősebb), valamint az iskolai végzettséget (ugyancsak dichotóm formában; kihagyott kategória: 8 osztály vagy kevesebb) tartalmazzák. Az életkorváltozó az aktív életpálya végének, illetve az esetleges korai nyugdíjazásnak, az iskolai végzettség pedig egyfelől az egyének eltérő emberi tőkéinek, másfelől az ezzel összefüggő esetleges keresleti korlátoknak a hatásait van hivatva közelíteni.

Rezervációs bér, keresési intenzitás, elhelyezkedési valószínűség. Intenzívebb álláskeresés általában javítja, magasabb rezervációs bér pedig általában rontja az elhelyezkedés esélyeit, mégpedig nyilvánvaló okokból. Intenzívebb keresés több állásajánlathoz, magasabb rezervációs bér pedig kevesebb elfogadható bérajánlathoz vezet adott naptári időszakban és adott bérajánlat-eloszlás mellett. Az empirikus eredmények azonban a vizsgálódási időszakban fennálló keresleti tényezőktől is függenek. Alacsonyabb/magasabb rezervációs bérek nem emelik/csökkentik az elhelyezkedés valószínűségét, ha a rezervációs bér alacsonyabb, mint az aktuális bérajánlatok (lásd *Atkinson–Micklewright* [1985]). Valószínűtlen azonban, hogy az itt vizsgált mintára ez igaz lenne, hiszen az átlagos rezervációs-bér-hányad (rezervációs bér/piaci bér) 1,5 körül van. Hasonló hatása van annak, ha a vizsgált periódusban egyetlen bérajánlat sem érkezik be, ekkor ugyanis az elhelyezkedés valószínűsége bármely rezervációs-bér-hányad mellett zérus. Ez inkább előfordulhat ebben a mintában, amire az is utal, hogy a megkérdezettek közül nagyon kevesen jelezték, hogy a vizsgált időszakban állásajánlatokat utasítottak volna vissza. Végül megjegyezzük, hogy a keresési intenzitásnak az elhelyezkedésre gyakorolt hatása is éppen zérus, ha az adott időszakban a legintenzívebb keresés mellett sem érkezik be egyetlen állásajánlat sem.

Vegyük szemügyre az eredményeket (lásd a 3. táblázatot)!

Intenzívebb álláskeresés javítja az elhelyezkedés esélyeit az összmintában, magasabb rezervációs bér viszont rontja az összmintában és a nőknél. Kulcsváltozóink a férfiak esetében nem szignifikánsak. A 4–12 hónapnál rövidebb és hosszabb munkanélküliségi időtartam alacsonyabb elhelyezkedési valószínűséget eredményez. Hasonlóképpen: alacsonyabb az elhelyezkedési esély, ha a munkanélküli 50 éves vagy idősebb. A magasabb iskolai végzettségű férfiak könnyebben találnak állást.

Elhelyezkedési esélyek és a munkanélküliek jövedelmei. A jövedelemnek a sikeres álláskeresésben játszott szerepe elméletileg nem határozható meg, álláskeresési modellek nyelvén fogalmazva, ez attól függ, hogy a rezervációs bér vagy a keresési intenzitás hatása az erőteljesebb. Ha magasabb jövedelmek emelik a rezervációs bért és a keresés intenzitását, továbbá ha magasabb rezervációs bérek csökkentik, intenzívebb keresés pedig javítja az elhelyezkedés valószínűségét, akkor a munkanélküliek jövedelme emelkedésének hatása csak empirikusan határozható meg. A magyar munkaerőpiacra nézve a jövedelmek szerepéről van némi empirikus eredmény. Ezek azonban szórványosak és nem egyértelműek.

Köllő és Nagy regisztrált munkanélküliek mintáján vizsgálták a problémát, és negatív, de nem minden esetben szignifikáns segélyhatást mutattak ki. *Micklewright–Nagy* [1995a] – ugyancsak segélyezették közül kiválasztott mintán – a munkanélküliségből való kilépés, a segélyezési periódus rövidülésével összefüggésbe hozható felgyorsulását tapasztalták, az eredményeket azonban meglehetősen óvatosan értelmezik, és egy összefoglaló

3. táblázat
Elhelyezkedési esély, rezervációs bér és keresési intenzitás

Változók	Összminta	Nők	Férfiak
<i>C</i>	-0,85122 ***	-0,36503	-1,2432 ***
Keresési intenzitás	0,20002 *	0,20159	0,20734
Rezervációs bér	-0,00055064 **	-0,0007941 *	-0,00031707
Időtartam			
0–3 hónap	-1,1349 ***	-1,3869 ***	-1,0228 ***
13–24 hónap	-0,70763 ***	-0,51565	-0,96490 ***
24+ hónap	-1,0903 ***	-1,3175 ***	-0,96460 ***
Kor: 50+	-1,4754 ***	-1,2671 **	-1,5427 ***
Iskolai végzettség			
Szakmunkásképző	0,24762	-0,069849	0,62556 **
Középiskola	0,64819 **	-0,12841	1,2739 ***
Egyetem, főiskola	1,3811 **	1,5063	1,3524
Pseudo <i>R</i> ²	0,092	0,100	0,114
χ^2	70,09834 ***	30,26966 ***	51,88961 ***
<i>N</i>	536	200	336
Az elhelyezkedettek száma	154	66	88

Megjegyzések: logitok; függő változó: nem helyezkedett el (0)/elhelyezkedett (1); rezervációs bér: rezervációs bér/piaci bér; keresési intenzitás: a használt keresési módszerek száma (1–3); ****p*=0,01 szinten szignifikáns, ***p*=0,05 szinten szignifikáns, **p*= 0,1 szinten szignifikáns.

tanulmányban arra a következtetésre jutnak, hogy a segélyezési szabályok változása kevéssé befolyásolja a munkanélküliek magatartását (*Micklewright–Nagy [1995b]*). Az itt közölt becslési eredmények egyértelműbbek (lásd a 4. táblázatot).

4. táblázat
Elhelyezkedési esély és jövedelem

Változók	Összminta	Nők	Férfiak
<i>C</i>	-1,0202 ***	-0,52964	-1,3410 ***
Jövedelempótlási hányad	0,28714 *	0,20785	0,37577 *
Nem munkából származó jövedelem	0,10857 ***	0,10075**	0,093694 **
Időtartam			
0–3 hónap	-1,0894 ***	-1,2750 **	-0,99979 ***
13–24 hónap	-0,72819 ***	-0,36163	-1,0805 ***
24+ hónap	-1,0333 ***	-1,2730 ***	-0,90559 ***
Kor: 50+	-1,4519	-1,1873 *	-1,5884 ***
Iskolai végzettség			
Szakmunkásképző	0,36270 *	0,026571	0,69417 **
Középiskola	0,76174 ***	0,013782	1,3345 ***
Egyetem, főiskola	1,5241 ***	1,6529 *	1,3937 *
Pseudo <i>R</i> ²	0,099	0,104	0,122
χ^2	75,89248 ***	31,67519 ***	55,36786 ***
<i>N</i>	621	234	387
Az elhelyezkedettek száma	189	83	106

Megjegyzések: logitok; függő változó: nem helyezkedett el (0)/elhelyezkedett (1); ****p*=0,01 szinten szignifikáns, ***p*=0,05 szinten szignifikáns, **p*=0,1 szinten szignifikáns.

Az összes jövedelemváltozó paraméterbecslése (kivéve a nők jövedelempótlási hányadát) szignifikáns, előjele pozitív. Vagyis mind a segélyek, mind az egyéb nem munkából származó jövedelmek emelkedése javítja az elhelyezkedési esélyeket. Ennek az eredménynek foglalkoztatáspolitikai szempontból is jelentősége van. Ha ugyanis a bőkezűbb segélyezés gyorsítja a munkanélküliek állományából a foglalkoztatottak közé történő beáramlást, akkor a segély emelése csökkentheti a munkanélküliség nettó költségeit a segélyezették számának csökkentése és a potenciális adófizetők számának növelése révén. Továbbá, ha a nem munkából származó jövedelem ugyanilyen irányban hat, akkor a segélyezés hatásainak megítéléséhez elengedhetetlen a munkanélküliek háztartási jövedelmének az ismerete.

Összefoglalás

Eredményeink azt mutatják, hogy a magyar munkanélküliek magatartása értelmesen elemezhető álláskeresői modellek keretében. Úgy tűnik, a munkanélküli-segély és az egyéb nem munkából származó jövedelem emeli a munkanélküliek rezervációs bérét, ami kedvezőtlenül befolyásolhatja elhelyezkedési esélyeiket. Ezt a hatást azonban részben ellensúlyozhatja a munkanélküli-segélynek a keresési intenzitásra gyakorolt hatása; magasabb segélyek ugyanis intenzívebb álláskeresőssel járnak együtt. Arra is utalnak jelek, hogy a magasabb rezervációs bér hatására az elhelyezkedési esélyek csökkennek, az intenzívebb keresés eredményeként viszont nőnek, ugyanakkor mind a munkanélküli-segély, mind az egyéb nem munkából származó jövedelem emelkedése javítja az újraelhelyezkedés valószínűségét. Foglalkoztatáspolitikai szempontból elemzésünk két tanulsággal szolgál. Egyrészt, ha bőkezűbb segélyezés mellett az elhelyezkedési esélyek javulnak, akkor magasabb segély csökkentheti a munkanélküliség nettó költségét. Másrészt, ha az egyéb nem munkából származó jövedelem hatása ugyancsak pozitív, akkor a segélyrendszer működésének értékeléséhez a munkanélküli egyének háztartásainak jövedelmét is ismernünk kellene.

Függelék

A munkanélküliek átlagos bérajánlatának becslése

a) Részvételi egyenlet (Probit becslések)

Függő változó: fizetett munkában való részvétel

Változó	1992	1993	1994	1995
C	3,828151 *	-3,532214 *	-3,044518 *	-3,761749 *
Háztartásfő	0,269960 *	0,302632 *	0,386549 *	0,385521 *
Házastárs	-0,409180 *	-0,235626 *	-0,174823 **	-0,202651 *
Iskolai végzettség	0,123231 *	0,145483 *	0,136612 *	0,138773 *
Kor	0,172846 *	0,136103 *	0,122595 *	0,156837 *
Kor ²	-0,002360 *	-0,002007 *	-0,001850 *	-0,002257 ***
A család létszáma	0,133122 **	0,161981 *	0,143048 **	0,123150 *
A család létszáma ²	-0,020527 *	-0,022714 *	-0,025853 *	-0,022758
Log L	-1594,185	-1725,210	-1557,576	-1588,256
(N)	(3523)	(3732)	(3453)	(3539)

Megjegyzések: * $p=0,01$ szinten szignifikáns, ** $p=0,05$ szinten szignifikáns, *** $p=0,1$ szinten szignifikáns.

b) Foglalkoztatottak béregyenlete
(szelekciós torzítást kiküszöbölő OLS)

Függő változó: a főállás havi nettó keresetének természetes alapú logaritmus

Változó	1992	1993	1994	1995
<i>C</i>	8,261349 *	8,341919 *	8,350439 *	8,664689 *
Lambda ⁺	0,309045 *	0,389442 *	0,379418 *	0,402914 *
Férfi	0,270799 **	0,205924 *	0,200433 *	0,282251 *
Gyakorlat ⁺⁺	0,004865 **	0,008686 *	0,008924 *	0,003949 *
Iskolai végzettség ⁺⁺⁺	0,045851 **	0,042326 *	0,042900	0,040856 *
Házastárs	0,093411 *	0,071611 **	0,057142 *	0,175859 *
Budapest ⁺⁺⁺⁺	0,157526 *	0,205698 *	0,216941 *	0,176464 *
Kiigazított <i>R</i> ²	0,268	0,304	0,305	0,200
<i>F</i> -statisztika	87,73465	101,3476	97,11219	69,72045
Prob	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
(<i>N</i>)	1659	1609	1524	1644

Megjegyzés: +szelekciós-korrektív változó, ++ potenciális gyakorlati idő (kor–iskolai végzettség–az aktuális munkanélküliség hossza), +++évek, ++++ lakóhely, **p*=0,01 szinten szignifikáns, ***p*=0,05 szinten szignifikáns.

Hivatkozások

- ÁBRAHÁM ÁRPÁD–KERTESI GÁBOR [1996]: Unemployment Rate Differentials in Hungary, 1990–1995. Megjelent: *L. Halpern–C. Wyplosz* (szerk.): Hungary. Towards a Market Economy, Cambridge University Press, Cambridge (megjelenés alatt) és Közgazdasági Szemle, 7–8. sz.
- ATKINSON A.B.–J. MICKLEWRIGHT [1985]: Unemployment Benefits és Unemployment Duration. STICERD, LSE, London.
- BARNES W. F. [1975]: Job Search Models, the Duration of Unemployment, and the Asking Wage: Some Empirical Evidence. *Journal of Human Resources*, Vol.10, 230–240. o.
- BARRON, J. M.–O. GILLEY [1979]: The Effect of Unemployment Insurance on the Search Process, *Industrial és Labor Relations Review*, Vol. 32, 363–366. o.
- BARRON J. M.–W. MELLOW [1979]: Search Effort in the Labour Market, *Journal of Human Resources*, Vol.14, 389–404. o.
- BURDETT, K. [1979]: Unemployment Insurance Payments as a Search Subsidy: A Theoretical Analysis. *Economic Inquiry*, Vol.17, 333–342. o.
- CLASSEN K.P. [1979]: Unemployment Insurance and Job Search. Megjelent: *Lippman, A. S.–Call, J. J.* (szerk.): Studies in the Economics of Job Search. North Holland, Amsterdam, 191–219. o.
- DEVINE T.J.–N.M. KIEFER [1991]: Empirical Labour Economics. The Search Approach. Oxford University Press, New York–Oxford.
- FAZEKAS KÁROLY–FREY, M.–TIMÁR JÁNOS [1995]: Labour Market, Unemployment and Employment Policy in Hungary, Chapter III. Megjelent: *Erich Éva–Révész Gábor* (szerk.): Human Resources and Social Stability during Transition in Hungary, ICEG, San Francisco.
- FELDSTEIN, M.–J. POTREBA [1984]: Unemployment Insurance and Reservation Wages, *Journal of Public Economics*, Vol.23, 141–167. o.
- GIBBONS, R.–L.F. KATZ [1991]: Layoffs és Lemons, *Journal of Labour Economics*, Vol. 9, 351–380. o.
- GREENWALD, B. [1986]: Adverse Selection in the Labour Market. *Review of Economic Studies*, Vol. 53, 325–347. o.
- Heckman, J. [1979]: Sample Selection Bias as a Specification Error. *Econometrica*, Vol. 47, 153–161. o.
- HOLZER, H. J. [1988]: Search Method Use by Unemployed Youth. *Journal of Labour Economics*, Vol.6, 1–20. o.

- KASPER, H. [1967]: The Asking Price of Labour and the Duration of Unemployment, *The Review of Economics és Statistics*, Vol. 49, 165–172. o.
- KERTESI GÁBOR [1994]: Cigányok a munkaerő piacon. *Közgazdasági Szemle*, 11. sz.
- KIEFER, N.M., – G.R. NEUMANN [1979]: An Empirical Job Search Model with a Test of the Constant Reservation Wage Hypothesis. *Journal of Political Economy*, Vol. 87, 89–107. o.
- KÖLLŐ JÁNOS–LÁZÁR GYÖRGY–NAGY GYULA–SZÉKELY JUDIT [1995]: A munkanélküli járadékra való jogosultságukat 1994. IV. negyedévében kimerítettek munkaerőpiaci pozíciójának elemzése (kézirat). Készült Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon című ILO/Japán Project keretében, Budapest, 1995. december.
- KÖLLŐ JÁNOS–NAGY GYULA [1995]: Wages before and after Unemployment in Hungary, ILO/ Japan Project on Employment Policies for Transition in Hungary. Working Paper No. 20, Budapest, 1995. március. *Közgazdasági Szemle*, 4. sz.
- MICKLEWRIGHT, J.–NAGY GYULA [1994a]: Flows To and From Insured Unemployment in Hungary. *European University Institute Working Papers in Economics* No. 94/41, Florence.
- MICKLEWRIGHT, J.–NAGY GYULA [1994b]: How Does the Hungarian Unemployment Insurance System Really Work? *Economics of Transition*, Vol. 2, 209–232.
- MICKLEWRIGHT, J.–NAGY GYULA [1995a]: Unemployment Insurance and Incentives in Hungary. CEPR Discussion Paper Series No.1118, London.
- MICKLEWRIGHT, J.–NAGY GYULA [1995b]: Evaluating Labour Market Policy in Hungary, OECD technical workshop on What can we learn from the experience of transition countries with labour market policies. Institute for Advanced Studies, Vienna, 1995. december. *Közgazdasági Szemle*, 7–8. sz.
- TANNERY, F. [1983]: Search Effort and Unemployment Insurance Reconsidered. *Journal of Human Resources*, Vol. 18, 432–440.
- WADSWORTH, J. [1991]: Unemployment Benefits and Search Effort in the UK Labour Market. *Economica*, Vol. 58, 17–34. o.